

Vinger aan de pols

Onderzoek naar waakvlamondersteuning bij mensen met een LVB

Uit het Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) dat in 2019 is uitgevoerd naar de ondersteuning van mensen met een LVB blijkt dat gemeenten behoefte hebben aan het inzetten van waakvlamondersteuning. Het idee achter deze vorm van ondersteuning is dat voorkomen kan worden dat problemen escaleren en dat waar nodig ondersteuning snel opgeschaald kan worden. Verschillende gemeenten experimenteren met deze vorm van ondersteuning, al dan niet specifiek voor mensen met een LVB. In opdracht van het ministerie van VWS heeft RegioPlan de inzet van waakvlamondersteuning voor mensen met een LVB in gemeenten onderzocht.

Wat is waakvlamondersteuning?

Een vorm van lichte, langdurige ondersteuning die gedurende langere tijd incidenteel of periodiek aangeboden wordt aan kwetsbare mensen. Deze vorm van ondersteuning kan onder andere voorkomen dat problemen escaleren en ervoor zorgen dat indien nodig ondersteuning snel op- of afgeschaald kan worden.

Opzet van het onderzoek

- **Brede inventarisatie:**
 - Interviews 12 landelijke partijen
 - Websearch beleidsplannen gemeenten
 - Enquête onder gemeenten
 - Webinar
- **Zicht op kenmerken en varianten:**
 - Interviews 14 gemeenten
- **Zicht op wat werkt voor mensen met een LVB:**
 - Ervaringsonderzoek in 3 gemeenten (interviews begeleiders, samenwerkingspartners en cliënten)
 - Maatschappelijke Businesscase

Klankbordgroep

Voor dit onderzoek is een klankbordgroep geformeerd bestaande uit de gemeenten Zwindrecht, Voorst, Leiden, Oosterhout, Amsterdam, Alphen aan den Rijn, Leeuwarden, en Iederin (koepelorganisatie voor mensen met een beperking). Ook belangenorganisatie LFB heeft feedback op de onderzoeksopzet gegeven.

Waar wordt waakvlamondersteuning ingezet en wat zijn de belangrijkste kenmerken?

Op basis van de brede inventarisatie blijkt dat 36 gemeenten anno 2020 waakvlamondersteuning aanbieden en 19 gemeenten dit op korte termijn willen gaan doen. Dit is ongeveer 15% van alle Nederlandse gemeenten.

De doelgroepen, uitvoerders en leefdomeinen verschillen per gemeente, al is het opvallend dat een groot deel van de gemeenten focust op een brede doelgroep (90%), op meerdere leefdomeinen (een combinatie van zorg, wonen, financiën, veiligheid, opvoeden, werk en onderwijs; 43%) en het voornamelijk uitgevoerd wordt middels ingekochte ondersteuning (85%).

Algemene kenmerken:

- Het in beeld houden en monitoren van kwetsbare cliënten (vinger aan de pols) én het voorkomen van escalatie van problematiek (preventie)
- Minst omvangrijke beschikking, meestal bedoeld als afschaling van zwaardere zorg

Verschillen tussen gemeenten:

- Duur, intensiteit en vorm: levenslang of voor een periode van 1 á 2 jaar, contact eens per week of eens per maand, persoonlijk of digitaal contact
- Inzet professionals en het bredere netwerk: inzet zorgprofessionals vanuit het sociale wijkteam of via inkoop (bijna altijd) versus informeel netwerk (zelden)

Ervaringen en maatschappelijke en financiële opbrengsten

De cliënten geven allen aan tevreden te zijn met de begeleiding die zij ontvangen en menen dat het op dit moment in hun leven onmisbaar is. De begeleiders vullen aan dat zij bij de cliënten de volgende maatschappelijke opbrengsten zien:

- een verhoogd zelfvertrouwen
- een verbeterd handelingsgericht denken (in specifieke situaties)
- een vergroot inzicht in de eigen problematiek, mogelijkheden en onmogelijkheden (in specifieke situaties)
- een verminderd sociaal isolement

'Ik kan wel naar andere mensen in mijn omgeving toegaan, maar zij kunnen me niet helpen zoals mijn begeleider dat doet.'

(cliënt waakvlamondersteuning)

Vereisten om deze opbrengsten te bereiken

Cliënten:

- hebben een niet-intensieve hulpvraag en (momenteel) stabiele situatie
- erkennen de noodzaak van begeleiding en staan hier open voor
- beschikken over minimaal IQ en adaptieve en cognitieve vaardigheden
- hebben geen psychische problematiek

Begeleiders:

- kunnen met minimale indicatie aan uren ondersteuning bieden bij praktische hulpvragen en overzicht houden
- hebben kennis van LVB-problematiek en snappen hoe mensen met een LVB leren en informatie verwerken

Organisaties:

- bieden voldoende mogelijkheden voor af- en opschaling, waarbij dezelfde begeleider betrokken blijft bij de ondersteuning (in de praktijk lukt dit niet altijd)

Uit de **Maatschappelijke Businesscase** in drie gemeenten blijkt dat de inzet van waakvlamondersteuning kan leiden tot financiële besparingen door:

- het eerder afschalen van intensievere trajecten
- het voorkomen van crisissituaties

Kosten	per cliënt
Kosten waakvlamondersteuning	€700 - €2.600 per jaar
Apparaatskosten	p.m.
Mogelijke besparingen	
Eerdere afbouw intensiever traject	minimaal €300 per maand
Voorkomen crisissituatie	
- problematische schulden	€900 – 16.000 per traject
- beschermd wonen	€15.000 per jaar plus eventuele crisisopvang
Overige niet kwantificeerbare baten	p.m.

De kosten van waakvlamondersteuning zijn relatief laag ten opzichte van de potentiële besparingen. Een positief kosten-baten saldo wordt al bereikt:

- bij het enkele maanden eerder afschalen van intensievere begeleiding naar waakvlamondersteuning (mits de situatie voldoende stabiel is en de inschatting is dat waakvlam-ondersteuning voldoende is)
- bij het voorkomen van een of twee crisissituaties op een bestand van tien cliënten met waakvlamondersteuning

Conclusie

Waakvlamondersteuning kan voorkomen dat er zwaardere individuele begeleiding nodig is en het kan preventief werken voor het ontstaan van crisissituaties. Een belangrijke observatie is dat de maatschappelijke opbrengsten veelal optreden zolang de ondersteuning aangeboden wordt. Voor mensen met een LVB zitten er grenzen aan de zelfredzaamheid. Het eigen informele netwerk is veelal niet steunend genoeg om een vinger aan de pols te houden. Waakvlamondersteuning kan voor gemeenten een goede manier zijn om voor deze groep mensen minimale noodzakelijke hulpbronnen te faciliteren.

Belangrijke aspecten om tot passende inzet van waakvlamondersteuning te komen:

- juiste selectie van cliënten voor wie waakvlamondersteuning past bij de levensfase en problematiek.
- uitvoerders hebben voldoende ervaring met en kennis van de wijze waarop mensen met een LVB informatie verwerken en leren en waar zij in hun dagelijks leven veelal tegenaan lopen.
- Snelle af- en opschalingsmogelijkheden, waarbij afschalen niet tegen wordt gegaan door perverse prikkels (organisatiebelang bij de inzet van intensievere en duurdere ondersteuning) en er voldoende capaciteit en mogelijkheid is voor op- en afschalen. De vertrouwde begeleider blijft idealiter in beeld.